

Säljö, Roger. (2000). **Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv**. Prisma. 279 sider.

Anmeldt af ph.d.-stipendiat *Peter Musaeus*, Psykologisk Institut, Aarhus Universitet.

Säljö har med "*Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*" skrevet en lærd bog. Bogen omhandler omfattende temaer om *læring, udvikling og kommunikation*. Den argumenterer for, at læring bør forstås i et kommunikativt og sociohistorisk perspektiv. Inspireret af Vygotskys tese om, at kundskab først fremkommer som *interpsykisk* - og siden som *intrapsykisk kategori* - anlægger Säljö et udvidet perspektiv på kommunikative sammenhænge, hvor kundskab skabes. Et centralt område i denne forbindelse er måden, hvorpå kundskab bygges ind i objekter - såkaldte *artefakter*. Artefakter betegner fysiske redskaber, som indgår i en kulturel sammenhæng og omfatter computere, skruetrækkere etc. Her forfølger Säljö Vygotskys pointe om, at et individs udvikling gradvist overgår fra at være grundlæggende biologisk til at være bestemt af sociokulturelle forhold. I den forbindelse er kommunikative processer centrale, idet det er herigennem, individet bliver gjort delagtig i redskabsbrug. Bogen er altså en analyse af tilegnede *sproglige og fysiske redskaber*, som *medierer* vores tænkning.

Säljö påpeger, at kundskaber genskabes og fornys til stadighed i samfundet. Sådanne forløb har været vigtige dele af samfundets udvikling, længe inden der opstod formaliseret undervisning. Bogen udvikler sig til en *tour de force*, hvor Säljö inddrager et historisk perspektiv på såvel skolastisk som nonskolastisk læring. Bogen forfølger *læringens genese* tilbage i tid og påpeger, at vores biologi ikke har udviklet sig synderligt de sidste titusinde år; det, som derimod har taget fart, er derimod den sociokulturelle udvikling. Analysen hviler for det første på pædagogiske teorier af blandt andre Lave, Cole og Scribner - og frem for alt Vygotsky. For det andet på teorier om kommunikation, som kan uddybe det sociokulturelle perspektiv. Som bekendt er der jo allerede skrevet et væld af bøger omhandlende situeret læring. Det er altså særligt i sin betoning af kommunikative processer, at bogen har et originalt sigte.

På trods af ovennævnte meritter har bogen et par problemer. Inden disse nævnes skal bogens indhold dog skitseres.

Bogen er opdelt i ti kapitler. Kapitel 1 hedder "*læring og udvikling i et sociokulturelt perspektiv*", og klargør den grundlæggende sociokulturelle antagelse, at læring kan finde sted selv i tilfælde, hvor individet ikke synes at være engageret i nogle former for læring. Kapitel 2 ("*kultur, kommunikation og artefakter*") omhandler problemløsning, og det fremdrages, at sproget hos mennesket er et unikt redskab til at dele erfaringer. Kapitel 3 ("*teoretiske perspektiver på menneskelig læring og udvikling*") giver en historisk gennemgang af vigtige psykologiske teorier om læring fra behaviorismen og kognitivismen. Dernæst beskrives Piagets læringsbegreb, som sammenholdes med Vygotskys. Overskriften på kapitel 4 er "*mediering*"

og tænkning", og det omhandler brug af fysiske - og diskursive - redskaber. Ved diskursive redskaber menes redskaber af sproglig eller intellektuel karakter. Pointen er, at fysiske og diskursive redskaber medierer vores forståelse af omverdenen. I kapitel 5 ("*kommunikation mellem - og i - mennesker*") betones tænkningens kollektive karakter. I kapitel 6 ("*læringens situerede natur*") gøres forsøg på at komme ud over dualismen i henholdsvis et behavioristisk eller et kognitivistisk læringssyn. Kapitel 7 ("*skriftsprog som medierende redskab*") indeholder spændende betragtninger over skriftens udvikling fra grottemalerier til de tidligste skriftformer i Mesopotamien. Kapitel 8 hedder "*tolkning, kommunikation og læring i kontekster af skriftsprog*". Her tages spørgsmålet op, hvorvidt der er forskel mellem det skrevne - og det talte - ord i forhold til at mediere omverdenen. I kapitel 9 ("*læringens institutionalisering og forholdemåder over for budskabet*") ses på, hvordan kommunikation foregår i forbindelse med formaliseret undervisning. I det afsluttende kapitel ("*læring og nye kommunikative praksiser*") påpeges, at læring i dag handler om mere end blot at få del i information; det handler om at kunne gøre erfaringer i miljøer, hvor fysiske og intellektuelle redskaber gøres tilgængelige på en for individet rimelig vis, og hvor de anvendes som en del i en konkret virksomhed. Kapitlet stiller det spørgsmål, at når informationsmængden bliver uoverskuelig, hvordan bevæger individet sig så fra information til kundskab? Her fremføres, at individet i informationssamfundet er tvunget til at nøjes med at få greb om essensen i de budskaber, som kommunikeres. Med de digitale teknikker fremkommer verdener, som indeholder begreber som i vid udstrækning blot refererer til andre symboler og begreber. Og fremtiden tilhører de folk, som formår at sammenfatte og kondensere. Bogen konkluderer, at læring og uddannelse er betydeligt mere komplicerede fænomener, end at de lader sig bygge ind i teknikker.

Säljö gør, som det måske fremgår af ovenstående, et fremragende job ved at opsummere og sammenstille en række ideer i nye forbindelser. Læseren savner imidlertid klarhed omkring centrale argumenter. Her kan nævnes følgende *indvendinger*:

1. For det første skal nævnes bogens *opbygning*. Selv om en af pointerne er, at kommunikation og læring, kultur og udvikling er sammenhængende, kunne det have været en fordel, om bogen var inddelt i delafsnit, hvor først læring og udvikling blev beskrevet ud fra traditionelle læringsteorier, og læring og kommunikation dernæst blev diskuteret. Læseren kan i ny og næ savne nogle klare opsummeringer undervejs. Den velskrevne tekst kunne snildt være blevet afbrudt i ny og næ af en tekstboks med en opsummering, en pointe eller en introduktion til de enkelte afsnit. I det hele taget kunne bogens layout godt være mere inspirerende. Et alvorligere kritikpunkt er, at bogens indre logik til tider er svær at følge. Man kan som læser sidde tilbage med en fornemmelse af, at dele af bogen kunne have været udeladt uden at indvirke på ens overordnede forståelse. En argumenteret indholdsfortegnelse, hvor forfatteren beskrev sammenhængen i kapitlerne, ville have været en stor fordel. Som bogen fremstår, udgør kapitlerne ikke nødvendigvis et ubrydeligt hele.
2. For det andet skal nævnes bogens *brug af eksempler*. Bogen har mange spændende afstikere, som perspektiverer teksten. Til tider er eksemplerne dog mere distraherende end illustrative. Især når der anvendes opfundne eksempler - altså uden kulturhistorisk evidens

(eksempelvis når der tales om, at en sten kan tillægges forskellige betydninger i forskellige kulturer s. 92-93). De mange eksempler er med andre ord ikke lige relevante.

3. For det tredje skal nævnes bogens *brug af teori*. Som regel er de teoretiske vinkler spændende, og de inddragede teoretikere relevante, men det hænder, at en teoretiker nævnes uden at vedkommendes teorier for alvor anvendes. Det gælder for eksempel Foucault (s. 96) eller Lakoff (s. 27) (som nævnes hver én enkelt gang i en bisætning, uden at der gøres nærmere brug af dem). Det gælder også i kritikken af et rationalistisk verdenssyn, idet det kan spørges, om bogen i tilstrækkelig grad gør alvor af at ville ophæve dualismen, særligt i kapitel 9, som omhandler særlige former for kommunikation, som sker inden for formaliseret undervisning.

Disse kritiske forbehold skal dog ikke tage så meget som et komma væk fra den kendsgerning, at bogen dels er en fin opsummering over et rasende spændende felt, dels indeholder originale elementer i sin betoning af kommunikative processer. Bogen kommer vidt omkring, filosofisk, psykologisk og udviklingshistorisk. Man må dog håbe på en efterfølger, hvor Säljö yderligere forholder sig til sine egne kernespørgsmål omkring psykologiske forskelle mellem det kommunikative miljø i skolastiske kontra nonskolastiske sammenhænge.